

HET IS DRUK AAN DE TOP

Theo Zeegers

th.zeegers@xs4all.nl

Vliegenonderzoekers blijven meestal laag bij de grond. Veel vliegen zitten immers op bloemen, bladeren of tussen het gras. Rob Felix trof echter tot zijn verbazing diverse horzels aan bovenop een toren bij Radio Kootwijk op de Veluwe (fig. 1). Wat hebben die op zo'n hoge, wonderige plek te zoeken?

FOTO ROB FELIX

Figuur 1. Mannetjes van de horzel *Pharyngomyia picta* uitkijkend op de toren van Radio Kootwijk.

WAT ZIJN HORZELS?

Horzels zijn vliegen waarvan de larven als parasiet in zoogdieren leven. Volwassen horzels hebben geen monddelen en kunnen niet eten; ze zullen je dan ook niet steken. Horzels leggen soms eieren op hun gastheer, maar veel soorten zijn levendbarend. Het vrouwtje schiet de larven in de neusholte van een hert, ree, schaap of ander zoogdier, afhankelijk van de horzelsoort. De larven werken zich naar binnen en ontwikkelen zich parasitair verder.

WAT ZIJN HORZELS NIET?

Er is nogal wat misverstand over wat horzels zijn. Omdat ze vaak erg behaard zijn (fig. 4), verslijten mensen ze voor hommels. Omgekeerd wordt de naam horzels ten onrechte wel eens voor andere groepen insecten gebruikt, bijvoorbeeld voor de steekvliegen die hinderlijk om je heen kunnen vliegen op warme zomerdagen. Dit zijn

echter dazen (familie Tabanidae). Deze zijn veel minder behaard en hebben een lange steeksnuif (fig. 2). Ook hoornaars (grote geelrode plooiwingsvliegen) (fig. 3) worden wel voor horzel uitgescholden.

TOPPRIORITEIT

Volwassen horzels hebben, net als alle andere soorten, één topprioriteit: de voortplanting. Maar om te kunnen paren moeten de geslachten elkaar eerst vinden. Dat is vaak lastig voor dieren die niet in groepen leven. Horzels hebben dit opgelost door instinctief naar opvallende hoge punten in het landschap, zoals bergtoppen, te vliegen. Ze treffen elkaar dan op die hoge plaatsen. Dit verschijnsel noemen we 'hilltoppen'. De mannetjes bezetten daar hun hele leven een territorium. Dat kan enkele dagen tot enkele weken zijn. Vrouwtjes die willen paren vliegen naar dergelijke uitkijkpunten. Na de paring dalen zij weer af om een slachtoffer op te zoeken en nieuwe generaties horzels te produceren. Diverse andere groepen vliegen en muggen doen het ook, evenals sommige vlinders en wantsen.

Figuur 2. Geen horzel! De daas *Tabanus autumnalis*. Dazen zijn herkenbaar aan de steeksnuit.

FOTO ROY KLEUKERS

Figuur 3. Geen horzel! De hoornaar *Vespa crabro*.

FOTO PIETER VAN BREUGEL

Figuur 4. Wel een horzel. Dit is *Cephenemyia auribarbis*, die parasiteert op edelherten.

FOTO THEO ZEEGERS

Figuur 5. Vindplaatsen van horzels in Nederland.

HILLTOPPING IN NEDERLAND

Nu hebben we in ons land geen echte bergen, dus hebben we ook geen hilltopping? Toch wel. Het uitkijkpunt hoeft niet hoog te zijn, als het maar duidelijk tegen de hemel afsteekt. Geïsoleerd staande uitkijktorens zijn bijvoorbeeld geschikt, of boomtoppen en de dakrand van flatgebouwen. Voor horzelonderzoekers zijn de toppen van hoge objecten dé uitgelezen plek om de dieren waar te nemen. Bij bewolkt weer verdwijnen de vliegen, om bij zonneschijn weer terug te komen.

VOORKOMEN

In Nederland komen tien soorten horzels voor. Ze worden maar weinig gezien, dus we kennen hun verspreiding nog niet goed (fig. 5). Onderzoek aan uitkijktorens en dergelijke zou kunnen helpen om de verspreiding van deze dieren beter in kaart te brengen. Het is dan heel belangrijk om helemaal door te lopen naar de top. Tot vijf meter onder de top zijn nauwelijks horzels waar te nemen, pas helemaal bovenaan is het raak.